

Kállay Kotász Zoltán

Piros durchmars

Aznap délután a szokásos társaság jött össze nálunk, Kassowitz, a rajzoló, Kanyák Lajos, a házunk alagsorában saját kis műhelyében dolgozó géplakatos, és Berti bácsi, gönyűi postamester, apám nagybátyja.

Eleinte beszélgettek, Kanyák előadta a legújabb találmánya körüli izgalmakat. „Elektromos szakállvágó, a prototípus már elkészült, kiválóan működik. A legspródebb szőrzetet is kaszabolja... Az örmény Dragomán, aki a csarnokban különleges fűszereket árul... Láttátok már a Dragomán szakállát? Közelről? Drótszerű, gubancos rengeteg, úgy nyírta múlt pénteken, mintha zsenge pázsitocskát egyengetne egy angliai közparkban!” „Ejha”, csettintett apám. „Hajvágásra is jó?”, kérdezett keresztbe a postamester. „Naná, hogy jó, lehet a kopasz fejeket gyártani vele szakmáiban!”

„De valami gikszer beütött, ugye, Lajosom?“, taszajtotta tovább az eszmecserét apám. „Beütött, az iskoláját, jól mondd! Se a drüblit, se a flexhüvelyt nem tudom beszerezni, az egyiket Svédországban, a másikat Belgiumban gyártják... De az ég szerelmére, hogyan hozassak be most alkatrészeket?! Egyetlen működő készülékem van, nem tudom az eszközt piacra dobni!”

„Ha ez így megy tovább, olyan szőrösek leszünk, mint az ősemberek...“, dűnyögte Kassowitz. „Vagy mint Kossuth apánk“, vigyorgott Berti bácsi. „De amíg van ollónk, legalább formára vághatjuk a pofabundát!”

Ilyesféleképp folyt a szó komolyság és viccelődés határán, mígnem este nyolc felé előkerült a kártya, és apámék ultizni kezdtek. Tízfilléres alapon, viszont a kontrák lehetőségét Fedák Sáriig, azaz hatvannégyszeres tétnöveléssel engedélyezve. A háttérben, a szoba sarkában sercegve szólt a nagy, fényesre polírozott Orion rádió.

Édesanyám kedvében akart járni a vendégeknek, a szomszéd özvegyasszonytól, Julikától tojásokat és margarint kért, rizs, tejpor, cukor és lekvár egyébként is akadt otthon, minden összegyűlt, ami kell, nem sok idő telt el, és már pirult az édesség teteje.

A zslugázók a nagyszobában egyre sűrűbben emelgették az orrukat a konyha felé.

– Bocsánatot kívánok – szólt a géplakatos, szippantott egy mélyet, majd sajnálkozó arckifejezést öltött, amely azonban pillanatokon belül kaján vigyorgásba szaladt át –, de ezt az ultit én most elfogom! – Ezzel rácsapta a zöld kilencest apám hetesére, és besöpörte az asztal közepéről a pénzkupacot.

Az öreg innentől kezdve folyamatosan vesztett, akár saját bemonrást igyekezett teljesíteni, akár mások vállalásait rontani, semmi nem sikerült neki. A rizsfelfújthoz hozzá se nyúlt, és a kártyázás közbeni tréfálozásokból is kikoptak a megjegyzései.

Este kilenckor a rádió bemonráta az újvidéki légiradiót.

Édesanyám átszaladt a konyhából és megállt a kártyaasztal mellett. A távoli hang a stúdióban sorolni kezdte a további településeket: „Mohács, Baja...”

Átmentem a kisszobába és kinéztem az utcára. Szemben velünk a Horn Ede 16.-ban, az Intézmény ablakain szokás szerint összevonták a sötétítőfüggönyöket, de a réseken át mégis kikandikált némi vörös fény. Légiveszély ide, riadó oda, a kupleráj üzemel.

A nagyszobában rendületlenül dúlt a kártyacsata.

– Laci, én Flórikával lemegeyek a pincébe! – szédült be másodszor is anyám, lecövekelt, bámulta apámat, a többi blattverőt, tördelte a kezét, aztán szándékosan csattogó léptekkel visszatért a konyhába.

– Új lapok, új remények – vette kézbe Berti a paklit, és osztott.

„Csepel, légiriadó...”

– Továbbmennek – szólt Kassowitz, álmatag hangon, ahogy időjárásra tesznek, jobb híján és feleslegesen, megjegyzést. Holnap eső várható a Tiszán-túlon.

– Továbbmennek – toldotta Kanyák. – Mindig továbbmennek, rá a burkusra. Negyven száz!

– Betli – tolta be a megnövekedett tétet Kassowitz.

– Terített betli – emelte a licitet a géplakatos, magabiztos hangon, a száját elhagyó súlyos szavakhoz illő hangsúllyal. Újabb fémpénzek vándoroltak a kör alakú foltra, amely a virágváza korábbi tartós örposztját jelezte az asztalon.

A távoli morajlás, amely eleinte épp csak hallatszott, mély bűgássá fejlődött, és a Liberátorok hangja betöltötte az egész várost. Amerikai bombázók.

– Piros húsz száz ulti terített durchmars – jelentette be apám tagoltan, nyomatékosan, ám rekedten és enyhén remegő kézzel. Ez a maximális vállalás ultiban, semmilyen bemondással nem lehet fölé menni. A betlisták ítéltvégrehajtókhoz méltó képpel néztek vissza rá, apám felállt, kihúzta a háta mögötti tálalószekrény apró középső fiókját, kivett valamit, visszaült. Néma csönd támadt, aztán a körben ülők szép sorjában felmondták a kontralistát a színésznőig. Iszonyatos pénzhalom tornyosodott előttük az asztalon, a tetejébe pedig beletűzve, mint kalapba a bokréta, meghajtogatott piros százpengősök meredeztek.

Levegőt is alig mertem venni... Ott állt a szoba közepén az összes játékos összes pénze, szüleim többhavi keresete... Apu most fog visszanyerni mindent! Vagy... de ebbe bele se mertem gondolni.

Az öreg komótos precizitással leterítette a lapjait, elindította az első kört, amikor megdobbant a föld, és leírhatatlan égzengés, döndülés, sivítás, csörmpölés zúdult ránk... A kezemet a fülemre tapasztottam, megtántorodtam, de közben láttam, hogy a lakásban dőlnek, fejest ugorva hullanak alá a tárgyak, a levegőben pedig az ultiparti kártyalapjai szállidosnak a lengő csillár és az elbiccent asztal között.

Életemben háromszor láttam ilyet... Elsőként ekkor, a másodikat nem mondom el, mivel megtörtént eset, és külön elmesélést igényel, a harmadikkal évtizedekkel később találkoztam, a hetvenes évek végén, moziban ülve, a *Zabriskie Point* című filmben... Nos, aki látta, soha nem felejt el a történet végén a színes, lassú repkedést! A tárgyak, amikor így fittyet hánynak a gravitációnak, amikor szárnyra kelnek és libegnek és forognak, rövid időre megmutatják a lírai oldalukat, röpké pár pillanatra, amíg földbe nem csapódnak és meg nem semmisülnek, vagy vissza nem huppannak a hétköznapióságukba;

megmutatják, hogy ők is szeretik a vonatkozások fellazulását, az elszakadás és önállósodás szépséget... a szabadságot. Egyesek szemére vetették a filmrendezőnek, hogy esztétizál, és a detonáció lelassításával tetszetőssé festi a pusztulást. Tévedés. Az égi rendező intézi így, vagy, ha pszichologizálni akarnék, a vészreakcióra reagáló elménk, az emberi észlelés ugyanis sokkal élesebben dolgozik ilyenkor, hogy szembesítő kínos aprólékossággal mutathasson meg önmagának mindent... Ámbár... Talán nem is az élmény drámaisága a jelenben, hanem a kényszerű ismétlődése a tudatban, a feldolgozása, és utólag kelti a lassúság érzését!

De térjünk vissza a Horn Ede utcába.

Bár elsötétítettük a nagyszobát, a légnymás átszakított mindent, lógtak a spaletták, az üveg szétrobbant, az utcáról fény és por áradt be. Csengő füllel odarohantam az egyik ablakhoz, vagyis a helyéhez, és kinéztem. Először semmit sem láttam, csak villódzó ragyogást a porfüggöny mélyén... Aztán kirajzolódott a szemközti épület égő csonkja... a földszintje. A további három emelet hiányzott.

– Lebombázták a kupit – jelentettem be ünnepélyesen, önkéntelenül is apám hanghordozását utánozva. „Terített durchmars!”

A vendégek mind odatódultak, és lecsupaszodott, merev arccal nézték a rombolást.

Egyetlen ember nem mozdult: apám. A szoba közepén négykézláb, a padlóról, a törmelékek közül a kártyalapokat szedegette, egy üvegszilánk megvágta az ujját, azt szívogatta, de a másik kezével tovább guberált.

Anyám csak nézte, aztán odafordult Berti, Kanyák, Kassowitz is. Végül az utóbbi szólalt meg.

– Hagyd el, Laci... Tudjuk, hogy megnyerted.

Apám nagy nehezen feltápászkodott, bámult maga elé, körbe a viharvert lakásra, aztán fáradt mozdulattal visszadobta a földre a lapokat. Némelyiknek a széle ujjlennyomattól vöröslött.

– Az nem ugyanaz, mintha végigjátszhattam volna...